

Széljegyzetek egy kislány szavaihoz

Van igazi szép kutya, de fiúcska, mi azon gondolkodtunk, egy szép napon feleséget keresünk neki. Akkor majd lesznek kiskutyáik, és ha valaki erre jár, mondja is majd, hogy milyen szép családos kutya. Bizony az anyuka kutyákat szokták ám úgy is becézni, hogy Sára Borcsa. Bárcsak tudnál te rajzolni szép várat nekik! Most tudod, miért vágom ki ollóval ezt a rajzból? Mert különben szegény királykisasszony nem tudna sohasem kijönni. Pedig megmondhatod fiúcska mindenkinek, hogy úgy szép a királykisasszony, ha feketével rajzoljuk, még ha nem is ember, hanem kutya királykisasszony. De azért azt ne mondd meg senkinek, se apukádnak, se anyukádnak, hogy ezt a ládát csak te és én, meg a tündérek nyithatják fel. Különben nagy bajt okozhatsz fiúcska, mint az a béka, amelyik gilisztát evett, eltörött a lába és senki nem vitt süteményt a temetésére. Szegény, szegény béka. Fiúcska, te ugye nem eszed meg a kukacokat?

A szemembe nézett és én megnyugtattam, hogy nem táplálom magam férgekkel. Aztán arról kezdtem gondolkodni, milyen nyomasztó lehet ott bent lakni, a rajzlap határolta várkastélyban. Hirtelesen megrémültem, mert eszembe jutott, vajon hányan élhetnek ilyen vastag zsírkrétával húzott, bástyákkal tűzdelt kőfalak között. És az is, hogy talán már túl gyerekesnek tartanád, ha egyáltalán eszedbe jutna, hogy narancssárga műanyag nyelű, életlen ollóval fegyverezd fel magadat és kivágd azokat a papírdarabokat a képből, amik mögött talán éppen te raboskodsz. A gondolat pedig jogos, még akkor is, ha temetésekre igazából nem szokás süteményt vinni.

Talán nem halunk meg

A nagyanyám sosem játszott velem, így másokhoz hasonlóan sokszor feküdtem nevető jégesőként az idősebb fiúkkal a park fűvére hasalva, ha az alapos, de nem tökéletes körbetekintés után valamelyik pálcika lábú, virsli testű dakszlit terelgető idős néni a cukorspárgára kötött bukszáért harcba indult. Azt hittem, ha akarom, lassabban kondul meg az Öreg téri torony harangja, melynek szívét álomban dobozba zártam, hogy ne találj meg se te, se én. Közben lassan morzsolódtak fel a harmincas évek nálunk, Varsóban is. Ahogy teltek a napok, porrá lett emberek jajszava kezdte átlátszóvá mosni szobánk ablakait. Nem volt választás, csak a remény maradt. Aranyló szívárvány lopott késével dobogó izmot a hársra, mondta apám, és a fán lévő szívben benne van mindannyiunk neve, mert az a szív az Istené. Még csak életlen tükörképecskék vagyunk, mégis bőrünkhöz ér, és kacagva keni orrunkat mentával – mondta. Nehéz, de boldog napok voltak együtt, s mikor eljöttek érte az aranyműves műhelyünkbe, már nem bántam volna, ha a lépcsőn való leszaladás közben is fognom kell a korlátot, ha időben ágyba megyek, ha szót kell fogadnom az összes felnőttnak, aki csak létezik. A gyerekek közül, akikkel együtt jártunk iskolába, kevesen nőttek fel, de én megkaptam már hat évesen. És ma, ha betoppanna is, ízetlen gyulladást hordozó panorámát festve ünnepi abroszunkra a múlt, tudnám, hogy soha nem halunk meg, míg újra és újra kirakjuk a ládában szendergő ezernyi kőből nevét életünkben. Ha a mozaik megannyiszor szét is hull a partot nyaldosó hullámok nyomán, nem halunk meg, mert ott a ne-
nünk.

Az éjszaka

Az idő többé nem létezett. A pillanat lassan magába nyelte a múltat és a sok elképzelt, de meg már soha nem foganó és születő víg és hazug holnapot, pont mint Noé idejében. Koldusként mind maguk maradtak, és saját sebeiket száraz, szivacsos nyelvükkel nyalogatva csikorgatták fogaikat az emberek, még az ítélet előtti végső percben is. Halottként, éber öntudattal, szemük előtt hamvakra vágyva égett az idő fehér tornya. Élő lángokkal kormoztatva kínálta vékony, meztelen nyakát a mindent próbára tevő tűznek. Az elkészült napok arcát lüktető izzás porába vont a irgalom. Újra hallották azon az éjszakán, mint Éden vesztekor az égnek síró jajszavát a bukott angyalok és emberek. Ahogy a minden-ség ívtelen teste megfeszül, öröm és gyász színei oldódtak a valóságba. Ökölrázással fizetve a sok eredménytelenül kimondott hívó szóért.

Aztán más csatornára kapcsolt, régen kortyolt sör ízét érezte a szájában és arra gondolt, lehetne abba a nem régen nyílt közeli bárba, ott elég olcsón mérik az éjszakai kalandokat, aztán hanyag pillantást vetett a most a szüleinél nyaraló felesége és kislányuk asztalon álló, keretbe foglalt fényképére. Rájuk mosolygott, s mivel úgy érezte, tényleg a jól megérdemelt lazítás vár rá abban a Night Clubban, zuhanyozni indult. Nem tudta, hogy már csak percek vannak vissza addig, mikor már nem kapcsolhatja ki újra, unottan a televízió készüléket.

Egyszerű örömök

- Mint ha ezeréves gályarabság után számukra ismeretlen eredetű szabadítójuknak tennének apró és a velük tett jóhoz képest elenyésző mértékű szívességet, úgy vedelik a keserű barna sört. A csapos arcán a gondoskodó atya önzetlen és elégedett nyugalma terít a kozmetikai cégek által garantáltan fiatalító hatást előidéző reményeket, ahogy az asztaltörölgetést meg-megszakítva újabb korszakkal örvendeztetni meg harcedzett barátainkat. Ahogy a pult mögül, egyik kezében a tálcán falanxba rendeződött korszó seregekkel, a másikat az al- és felkar derékszöveget alkotó elrendezéssel emeli törölközőtartóvá alakítva, fehér ruhaszalvétával ékesítve, sietős léptekkel a társaság felé indul, mintha csak az égben lakók számlaszámára befizetett újabb törlesztő részletet bocsátotta volna útjára, mely egykor majd remek kilátással és légkondicionáló berendezéssel felszerelt öröklakást garantál a számára az Olympos egyik egész pofás kerületében, a szeszre szomjazókkal tett jótéteményekért cserébe. Na persze vannak profánabb okai is, hogy a mi kocsmárosunk követte a máig méltán népszerű spanyol módszertani alap-tételeket, akik üveggyöngyöket aranyra cseréltek a modern üzleti etikában járatlanabb bennszülöttekkel, bár később ez utóbbiakat sokszor mégis a sors kegyeltjeinek nevezték, hogy még idejében megismerhették a római hitet, ha máshol nem, még füstölgő falvaik romjai közt kísértve.

- Az elnéptelenedett bányászfaluból, aki tehetne, elköltözött, de az itt maradtak utolsó fillér-jükig hűséges zarándokai voltak a csehónak. Egyszerű, tanulatlan és sajnos ez esetben az egyszerű parasztésznek is híján levő népek. A „barbárokat” elbűvöli az új és ezért először látott kékes fényben derengő, gerendára erősített, halkan duruzsoló fémketrec. Néha rövid, agresszív hangot hallat a misztikus valami, elektromos kisülés fényjelenségével kiegészülve, amiről kellemetlen élmények kellemes távolságból integető emlékei kerülnek elő, bizonyos hamis kutyákról, akik hízelgő és bizalmas szolgálifarkcsóválással csalogatva az alkalmas időben hirtelen harapással fizetnek meg a romantikusoknak. De a gép mégis csodálatos, s ebben elnéző mosollyal egyetért a tulajdonos is, aki eredetileg padlására száműzte a régi berendezést, mikor tartozásai miatt el kellett adnia városi lakását és kocsmáját, ám ösztönös emberismerete szavára hallgatva újra előkereste azt.

- Ezen az estén mindenki boldog. A vendégek a munkánélküli segély italra válthatóságának mámorító tudatától vezérelve, a tulajdonos azon, hogy milyen egyszerű, hogy a kuncsaftok rendelkeznek ezen ismerettel.

- Egyedül a szúnyogokkal nem foglalkozik senki. Ahogy a rovarokat igéző kék fénybe öltözött ketrec fém teste és az esedékes áldozat közt megfelelővé változik a távolság, túlbujánzó töltéseivel megperzseli, szétégeti, szénné alakítja az apró vérszívókat, hát mégiscsak csodálatos a világ.

Az Almanach

- Valami hirtelen mégis megállásra kényszerít. Füstszerű ujjaival a kapcsolótábla megfelelő gombjaira gyakorol talán csekély, de a kívánt cél eléréséhez mégis elegendő nagyságú nyomást. A koponyámat kitöltő kegyetlen fehérséggel és sokszor hasonló jellegű tudatosság-mentességgel keményített mozivásznonról még a rövid távú memória számára is érzékelhetetlen és konzerválhatatlan időegység alatt lesznek semmivé a színek, az ízek, az előre elképzelt bosszúság ilyenkor nyáron savanyú, kövér izzadságcseppek párájába burkolt próféciaja, hogy mi a francért áll a kocsisor, mikor nekem már rég otthon kellene lennem. Mindez a múlté. Visszalépek az ajtóból a dohos falak ölelte családi történelem mérhetetlenül jelentéktelen és végtelenül jelentős fényképekké foszlott évtizedeibe. Zavarba hoz, hogy olyan tétován állok megint ebben az ajtóban, ahogy húsz évvel ezelőtt.

- Vajon tényleg elaludt nagyapa? Észreveszi, ha hazaszököm, vagy a bor lehelte álom erősebben tartja ölelésében, mint ahogy ez a taknyos kölyök óvatoskodva végigrecseg a deszkapadlón? Ma már egészen biztosan. Talán csak a keze által életre hívott robosztus, faragott diófaszekrények figyelmét tudnám magamra vonni, amik fénynyelő feketeségükkel hirdetik gazdájuk jelenlétét, ezek az eleven-holt harcosok, akik miután kivágták őket, valahol a hátsó műhelybe kaptak új életet, sajnos ez esetben már csak a halottak között.

- Visszalépek és nagyot kortyolok a régi parasztházakra oly annyira jellemző nyári, hús félhomályból és a nyugalom vályogba zárt illatából. Néhány érverés alatt torz kentaurra ötvöződünk a hoszszú, támlátlan paddal, ami régen mindig szigorúan a fal mellett honolt, s ami soha sem tűrte volna el, mikor még nagyapám élt, hogy egy ilyen kis mitugrasz keresztbe üljön rá.

- Már tudom, mi rángatott vissza az utolsó ütközet elől, mikor a régen látott rokonok temetésekét és halotti torokat víg pletykálkodással vagy falvakat is elmosni képes gátszakasztó szóáradatainak s türelmesnek tűnő protokolláris érdeklődésbe ágyazott hallgatásainak kontaktusa tesz még groteszkebbé, de most mindez nem érdekel, hisz itt az album. Vágyom érezni az emlékek újra jelenné válását, és mohón felnyitom a kéregszerű bőrből öltöztetett könyvet. Sárgán hunyorgó, kopott szürke mosolyok, percek peregnek, érzem azt, ahogy az emberek elhinni vélik a fényképezőgép ígérte halhatatlanságot, ahogy ünneppé hatalmasodik a masina előtt lelki térdekre kényszerítő áhítat. A megörökítő gépezet ajándékozta, lejárt szavatosságú, de reménykeltő álom, hogyan veszi birtokába az emberek gondolatait. De hol vannak ők? Hol vannak ezek a letűnt mosolyok? Valami különös őszi szelek szépen, lassan szálakra bontották az éveket. Elkopott minden, a múlt plasztikussá, a csapongó fantázia, a minden csepp esőt gondosan magába nyelő és magába fogadó földde lényegül át, ami még mindig nem elégszik meg ennyivel, mert valahol néhány méterre a felszín alatt agyagos vízzáró réteg állja útját a víznek, s így fosztja meg a végleges elmúlástól, s az újra élhető emlékek születésétől a halandókat. Hol a nagyanyám, aki nyolcvan éves kora ellenére gyerekként halt meg, és épp az imént temettük el? Hol van? Nem az atomszerkezetére gondolok, nem a folyton kopó hámrétegekre, izomrostokra, zsírrétegekre, vastag szálú, dús hajra, ami mikor cigarettázott, egészen összeolvadt a nehézkes táncú füstködökkel, a mosolya, a fiatalága hol van? Vagy az asztalos nagyapám, akit hat éves koromban láttam utoljára, ahogy karoszkékében ülve egy üveg kadarkával és kopasz halántékkal integet utánunk a szobából, s arca hanyagul rendezett vonásaiból ki sem tetszik a testében fogant prosztata rák nyújtózkodásának tudata.

- Hol vannak az idők? Talán rapszodikus indulataim kezdenék nemzeni hősi halottként gondolataikat, szépen nekilátva az önsajnálát gyönyörűséges, kisajátítható és meglehetősen szárnalmas érzéseit, mikor könyörtelenül elém tárul az a régi most. Az a perc, mikor nagyapám halálát bejelenti nekünk gyerekeknek anyám. Arra, hogy nekem akkor mennyire nem volt összeegyeztethető annak a fájdalom-

nak a nagysága a szörnyű felismeréssel, hogy a nővéreim és az én kedvenc kutyám, aki a szomszédban volt adósrabszolga, egyik reggelre megszökött, s talán már soha nem játszhatok vele újra, talán már soha nem nyálazza össze a képemet a kölcsönös örömök forrásaként együtt töltött órákat köszönve. Ennyire képlékeny minden, ami már nincs, s minden, amit épp most szalasztunk el. Azt hiszem, túl sok a múlt és a jövő, s alig marad hely a jelennek, annak, hogy most dönthetek, most választhatok, most vetek jó magvakat, vagy teszek tönkre dolgokat. Most. Most. Most. S az állandó, más idősíkokon zajló kalandozások csak arra jók, hogy a pillanat felelősségének érzetét felcseréljék valami szintetikusra. Ilyenek vagyunk mi, emberek. Azt hiszem, mégis jó lesz néhány szót váltani a rég látott rokonokkal.

Major-Zala Lajos

Teller Edének, 94. születésnapjára

Az ész=vész?

Te 18 évesen én 19 voltomban
ifjúi hévvel még kortalan
könnytelen dobott ki a haza kirúgott
a remény lesodort a jövőről időt-teret
a nagyvilág lett a határtalan keret
az agyba álmokat préselt tüdőt szívet
telítve hogy hamarosan itt az új haza
kezemet megfogja az Úr angyala
tüzes kardjával füleket aprít orrokat vág
kiherél minden hazai árulást
lenyisszantva a szóról a hamisat
az alakoskodóknak kupájába fúrva
hogy éljenek most már mint emberek
börtön internálás szerelem szökés
szívembe bökött a hazátlan kés
anyagilkos lettem vértelen
gyötrőn sajtó emlékekben

hallgattalak Teller Ede
a rádióban televízióban
szellemi kofferod még mindig tele
csodáltam elmédet őszinteségedet
gyökér ízű csodálatos kiejtésed
hogy neked ez az ország nem idegen
talán mert karosszéked fölött
a lyukas zászló mint nekem:
íróasztalaomon: az átdöfött

a kifacsart Föld szinonimája az: öld?
öngyilkos lesz-e a Föld
hogy szabaduljon e dögtől
a fertőző embertől?!

az ész=vész?

Teller Ede hát van még ész?
vésznélküli tiszta ész?
könnyeztél Adyt hallgatva
veled én is: hát ez a nóta...?

az elcsattanó vég?

Teller Ede áldjon meg az Isten
de mégis de mégis de mégis
kérdem: van-e még vész nélkül ész?

vagy az Ész a vész gátja
nem csak a Léte
hanem az Életet
fenntartó teljesség

alfa és ómega

Viszket az ülepem

Ne legyek új máraisándor
hogy hitvány köpéseiteket
halálom után

érdes nyelvvel
onnan lenyaljátok
ahol viszket az ülepem

előre levakarom halálom

Testamentum

Koldulni sosem szoktam
a koldulás nem magasztos
vagy ha igen akkor malasztos
már annak aki adja

térdhajtás nem allűröm
nyelvem koptatása
a köszönő szóban
az odadobott alamizsna
a dobó szemében a kevély
lelki pornográfia

a közömbös harmónia
sz -ótár: lét káosza
hozama a kifordított Rendnek

az adásban a megalázásban
magam elveszésében
nyakam fóm elvesztésében
a recsegő derék
meg nem görbülésében

szeretetet
szerelmet koldulni nem szoktam

a lakatot nem verem le
a kulcsot nem fordítom el
kulcstalan jöttem
kulcstalan

tovább állok

Nemes László: Csendélet - 1985-1990, vegyes technika, papír

Nemes László: Tél (Évszakok) - 1998-2001, olaj, papír